

บทที่ 2

ระบบการดึงไอออน

ในบทที่ 1 ได้กล่าวถึงหลักการของแหล่งกำเนิดไอออนแบบ Nielsen และวิธีการสร้างไอออนจากก๊าซและธาตุที่อยู่ในสถานะของแข็ง แต่ในบทนี้จะได้กล่าวถึงการดึงไอออนที่ต้องการออกจากพลาสมา, การปรับโพกัสลำอนุภาคไอออนให้เหมาะสมที่สุด และการส่งผ่านไอออนบีมไปยังเป้าหมายไปถึงการแยกชนิดไอออนโดยใช้แม่เหล็กวิเคราะห์มวล(analyzing magnet) ดังนั้นคุณลักษณะของพลาสมาและพารามิเตอร์ในการทำงานของแหล่งกำเนิดไอออนจะมีผลต่อคุณลักษณะของลำอนุภาคไอออนที่ถูกดึงออกมาด้วย ถ้าค่าพารามิเตอร์ของแหล่งกำเนิดไอออนเปลี่ยนไปคุณลักษณะของลำอนุภาคไอออนก็จะเปลี่ยนไปด้วย ปัญหาพื้นฐานของการดึงไอออนออกจากพลาสมาก็คือ รูปร่างของขั้วไฟฟ้าดึงที่มีศักย์ไฟฟ้าเป็นลบเทียบกับศักย์ไฟฟ้าของพลาสมาและระยะห่างระหว่างช่องทางออกพลาสมา กับขั้วไฟฟ้าดึง สมบัติของลำอนุภาคไอออนที่ต้องการได้แก่

- ไอออนต้องถูกดึงออกมาได้มากที่สุด(intense ion beam)
- ลำอนุภาคไอออนที่ถูกดึงออกมามีลักษณะเกือบเป็นลำแสงขนาน(little divergence)
- ไม่มีการเหลื่อมล้ำ(without aberration)
- ไม่ชนกับขั้วไฟฟ้าที่ทำหน้าที่ปรับโพกัส

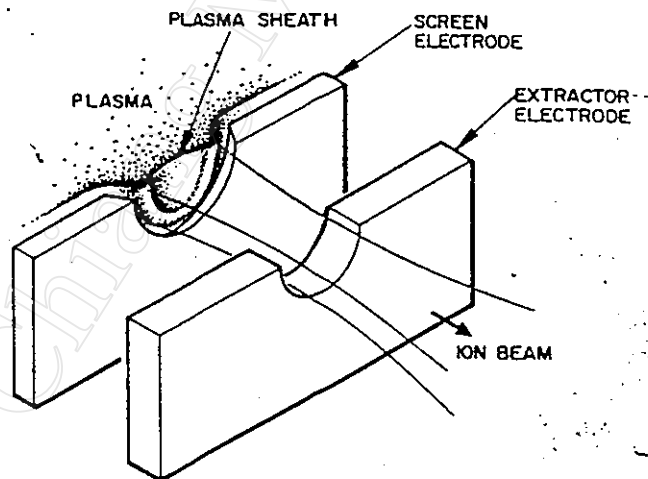
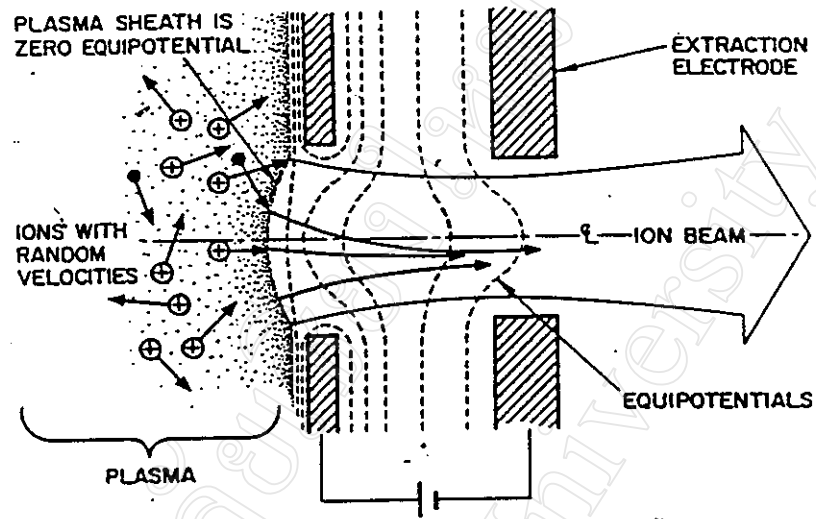
2.1 การดึงไอออนออกจากพลาสมา

จากที่ได้อธิบายมาแล้วในบทที่ 1 ถึงการสร้างพลาสมาในแหล่งกำเนิดไอออนแบบ Nielsen ตามรูปที่ 1.7 อิเล็กโทรดที่อยู่ด้านตรงกันข้ามกับอิเล็กโทรดที่ทำหน้าที่เป็นแคโทดร้อน ถ้าเจาะรูขนาดเล็กๆที่อิเล็กโทรดด้านนี้เพื่อเป็นทางออกพลาสมาแล้ววางอิเล็กโทรดที่ทำหน้าที่เป็นขั้วไฟฟ้าดึงซึ่งมีศักย์ไฟฟ้าลบเทียบกับศักย์ไฟฟ้าของพลาสมาห่างออกไปเล็กน้อย ผลของสนามไฟฟ้าระหว่างขั้วไฟฟ้าดึงกับพลาสมาจะทำให้เกิด sheath และขอบพลาสมา(plasma boundary) มีรูปร่างโค้งเว้าเข้าหาพลาสมาที่เรียกว่า meniscus หรืออาจเรียกว่า scalloped plasma sheath ผลของความต่างศักย์ระหว่างขั้วไฟฟ้าดึงกับพลาสมา ไอออนจะถูกดึงออกมาจากเฉพาะที่ขอบพลาสมาเท่านั้น ดังแสดงในรูปที่ 2.1

ตำแหน่งและรูปร่างของขอบพลาสมาหรือพื้นที่ปลดปล่อยไอออน, S นี้ขึ้นอยู่กับความหนาแน่นของพลาสมา, ค่าพารามิเตอร์ของการดิสชาร์จได้แก่ ค่ากระแสใส่หลอด, กระแสดิสชาร์จ, แรงดันดิสชาร์จ และความดัน. ค่าศักย์ไฟฟ้าดึงและรูปร่างของขั้วไฟฟ้าดึง

รูปร่างขอบพลาสมา, S มีสมบัติ 2 ประการ

- (i). ขอบพลาสมาจะอยู่ที่เส้นแสดงศักย์ไฟฟ้าสมมูล(equipotential surface) $V_s = V_p$
- (ii). สนามไฟฟ้าภายใน(internal electric field, $E_n \cong 0$) มีค่าน้อยมากหรือมีค่าเป็นศูนย์ ทำให้ไม่มีแรงไฟฟ้ากระทำต่อขอบพลาสมา

รูปที่ 2.1 แสดงรูปร่างของขอบพลาสมาที่เกิดจากสนามไฟฟ้าระหว่างขั้วไฟฟ้าดึง (Wilson and Brewer, 1973)

โดยเงื่อนไขทั้งสองประการจะสอดคล้องกับเงื่อนไขของ space charge effect รูปร่างของขอบพลาสมาจะปรับตัวของมันเองเพื่อให้อัตราการดึงไอออนออกไปมีค่าเท่ากับอัตราการจ่ายไอออนจากพลาสมา ภายใต้เงื่อนไขนี้ความหนาแน่นของกระแสไอออนตามเงื่อนไขของ space charge, J_{isc} จะต้องเท่ากับ ความหนาแน่นของกระแสไอออนสูงสุดที่พลาสมาจ่ายให้, J_{is}

$$J_{isc} = J_{is} \tag{2.1}$$

เมื่อ $J_{isc} = n_i e v_i$ (2.2)

โดยที่ v_i คือ ความเร็วเฉลี่ยของไอออนข้าม sheath มีค่าเท่ากับ $\frac{kT_e^{1/2}}{m_i}$

$$J_{isc} = \sqrt{\frac{2e}{m_i}} \frac{E^{3/2}}{\sqrt{d}} f \tag{2.3}$$

เมื่อ $E_n = \frac{V_a}{d}$

โดยที่ V_a คือ ศักย์ไฟฟ้าระหว่างขั้วไฟฟ้าดึงกับพลาสมา

d คือ ระยะห่างระหว่างขั้วไฟฟ้าดึงกับพลาสมา

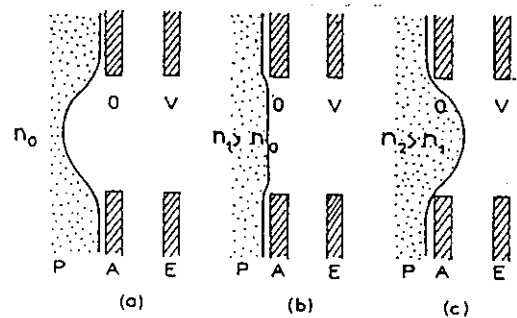
n_i คือ ความหนาแน่นไอออนในพลาสมา

f คือ แฟกเตอร์ที่ขึ้นอยู่กับรูปร่างของอิเล็กโทรด

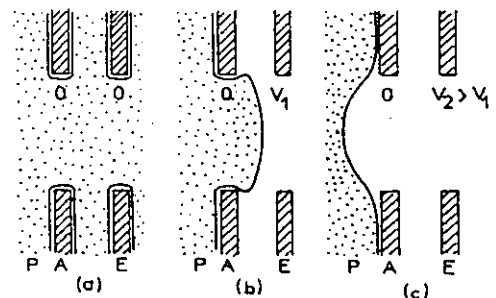
จากสมการ(2.2) จะเห็นว่า J_{isc} เป็นสัดส่วนกับปริมาณ n_i ดังนั้นถ้าพารามิเตอร์ในการดิสชาร์จมีการเปลี่ยนแปลงไปจะมีผลทำให้รูปร่างของขอบพลาสมามีการเปลี่ยนแปลงไป สำหรับแหล่งกำเนิดไอออนจำพวกก๊าซดิสชาร์จ(gas discharge ion source) จะให้กระแสไอออนค่อนข้างสูง สามารถแบ่งตามความหนาแน่นของไอออนในพลาสมาได้เป็น 2 กลุ่ม

- (i). ความหนาแน่นไอออนต่ำหรือปานกลาง ($10^8 < n_i < 10^{10} \text{ cm}^{-3}$)
- (ii). ความหนาแน่นไอออนสูง ($10^{10} < n_i < 10^{14} \text{ cm}^{-3}$)

รูปที่ 2.2 แสดงรูปร่างของขอบพลาสมาที่ขึ้นอยู่กับความหนาแน่นไอออนในพลาสมา

รูปที่ 2.3 แสดงรูปร่างของขอบพลาสมาที่ขึ้นอยู่กับศักย์ไฟฟ้าดึง(Septier, 1967)

รูปร่างของขอบพลาสมาที่ขึ้นอยู่กับความหนาแน่นไอออนในพลาสมาและศักย์ไฟฟ้าคิงแสดงในรูปที่ 2.2 และ 2.3 ผลของความหนาแน่นไอออนต่อรูปร่างของขอบพลาสมาแสดงในรูปที่ 2.2 a.) เมื่อให้ค่าพารามิเตอร์ของการดิสราร์จและศักย์ไฟฟ้าคิงมีค่าคงที่ ถ้าความหนาแน่นของไอออนต่ำ ($n_i < 10^{10} \text{ cm}^{-3}$) ขอบพลาสมาจะโค้งเว้าเข้าหาพลาสมา (concave shape) นี่จะเป็นลักษณะของแหล่งกำเนิดไอออนที่ใช้หลักการสั้นของอิเล็กตรอนและแหล่งกำเนิดไอออนความถี่สูง เมื่อความหนาแน่นไอออนมีค่าสูงขึ้นขอบโค้งของขอบพลาสมาจะน้อยลงจนกระทั่งขอบพลาสมาแบนราบดังแสดงในรูปที่ 2.2 b.) เมื่อความหนาแน่นไอออนเพิ่มมากยิ่งขึ้นขอบพลาสมาจะนูนออกมา (convex shape) ตามรูปที่ 2.2 c.) แต่ถ้าให้ความหนาแน่นไอออนในพลาสมามีค่าคงที่ แล้วเปลี่ยนค่าศักย์ไฟฟ้าคิงลักษณะของขอบพลาสมาจะมีลักษณะเปลี่ยนไปตามรูปที่ 2.3 ในกรณีไม่มีศักย์ไฟฟ้าคิงจะแสดงตามรูปที่ 2.3 a) ที่ค่าศักย์ไฟฟ้าคิงต่ำๆ ขอบพลาสมาจะมีรูปร่างนูนออกมา (convex shape) ตามรูปที่ 2.3 b.) เมื่อศักย์ไฟฟ้าคิงมีค่ามากขึ้นไอออนก็จะถูกดึงออกมาได้มากขึ้นและขอบพลาสมาจะถอยเข้าไปในพลาสมาจนกระทั่งขอบพลาสมาแบนราบ และสุดท้ายเมื่อศักย์ไฟฟ้าคิงมีค่าสูงพอเหมาะขอบพลาสมาจะมีรูปร่างโค้งเว้า (concave shape) ตามรูปที่ 2.3 c.)

ดังนั้นสรุปได้ว่าแหล่งกำเนิดไอออนที่จะสามารถทำงานได้มีประสิทธิภาพมากที่สุดและมีความเสถียรที่สุดพารามิเตอร์ของแหล่งกำเนิดไอออนหรือพารามิเตอร์ของส่วนเร่งไอออนจะต้องปรับให้พอเหมาะและสอดคล้องกันตลอดการทำงาน ในความเป็นจริงเราคงไม่สามารถมองเห็นส่วนโค้งของขอบพลาสมาได้แต่เราสามารถสังเกตได้จากค่ากระแสไอออนที่วัดได้มีค่าสูงสุดและมีค่าคงที่หรือไม่ เพราะฉะนั้นในการทำงานทุกครั้งจะต้องใช้พารามิเตอร์ชุดเดิมตลอด

เนื่องจากแหล่งกำเนิดไอออนโดยตัวมันเองไม่สามารถผลิตลำอนุภาคไอออนเองได้ จึงต้องมีอิเล็กโทรดสำหรับดึงไอออน (extraction electrode) ออกจากแหล่งกำเนิดไอออนใน หัวข้อ 2.1 ได้กล่าวถึงรูปร่างของขอบพลาสมาที่ไอออนถูกดึงออกมา ซึ่งมีความสัมพันธ์กับพารามิเตอร์ของแหล่งกำเนิดไอออนและค่าศักย์ไฟฟ้าคิง ในหัวข้อต่อไปจะได้กล่าวถึงรูปร่างของอิเล็กโทรดที่ใช้ในการดึงไอออนออกมาจากแหล่งกำเนิดไอออน.

2.2 Pierce electrode

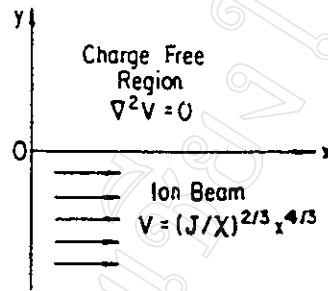
ถึงแม้ว่าไอออนที่ขอบพลาสมาจะมีพลังงานอยู่ประมาณ $\frac{1}{2} \frac{kT_e}{e}$ หรือประมาณ 3 อิเล็กตรอนโวลต์ แต่เมื่อเทียบกับศักย์ไฟฟ้าที่ใช้ดึงไอออนซึ่งมีค่าหลายกิโลโวลต์แล้วแทบจะไม่มีผลอะไร ดังนั้นค่าพลังงานของไอออนที่ขอบพลาสมามักจะไม่นำมาคิดด้วย ดังนั้นจึงพิจารณาได้ว่าไอออนถูกดึงออกจากขอบพลาสมาด้วยความเร็วเริ่มต้นเท่ากับศูนย์ ปัญหาก็คือ รูปร่างของอิเล็กโทรดที่ใช้ดึงไอออนจะต้องมีรูปร่างที่เหมาะสมเพื่อที่จะให้ได้ลำอนุภาคที่ขนานกัน (parallel beam)

ย้อนกลับไปดูปัญหาของกระแสไอออนที่ไหลภายใต้เงื่อนไขของ space charge limited ระหว่างระนาบคู่ขนานกัน อนุภาคประจุเคลื่อนที่ออกจากพื้นที่จ่ายไอออน (emitter) ด้วยความเร็วเริ่มต้นเท่ากับศูนย์

$\left(\frac{dV}{dx} = 0\right)$ ไปยังอีกระนาบหนึ่ง ศักย์ไฟฟ้าจะเปลี่ยนไปตามสมการ Child-Langmuir's equation (Forrester, 1988)

$$\begin{aligned} \chi &= \left(\frac{J}{\chi}\right)^{2/3} x^{1/3} \\ \chi &= \frac{4\epsilon_0}{9} \sqrt{\frac{2e}{M}} \end{aligned} \quad (2.4)$$

ซึ่ง

รูปที่ 2.4 แสดงการเคลื่อนที่ของลำอนุภาคไอออนใน 2 มิติ (Forrester, 1988)

เริ่มต้นพิจารณาในกรณีของลำอนุภาคไอออนเคลื่อนที่ออกจากช่องสลิตหรือเป็นปัญหาใน 2 มิติ ตามรูปที่ 2.4 อนุภาคทั้งหมดเคลื่อนที่ออกจากระนาบ $x=0$ โดยอนุภาคเคลื่อนที่อยู่เฉพาะในบริเวณ $y < 0$ การอธิบายปัญหาดังกล่าวทำได้โดยการแก้สมการลาปลาซ (Laplace's equation) ใน 2 มิติเพื่อหาค่า (x, y)

$$\frac{\partial^2 V}{\partial x^2} + \frac{\partial^2 V}{\partial y^2} = 0 \quad (2.5)$$

โดยมีเงื่อนไขขอบเขต (boundary condition)

$$\frac{\partial V}{\partial y} = 0 \quad \text{ที่ } y = 0$$

และ $V(x, 0) = f(x)$ (2.6)

สำหรับอนุภาคที่เคลื่อนที่ออกจากจุดหยุดหนึ่งที่สนามไฟฟ้าเท่ากับศูนย์

$$f(x) = \left(\frac{J}{\chi}\right)^{2/3} x^{1/3} \quad (2.7)$$

เนื่องจากเป็นปัญหาใน 2 มิติ ดังนั้นศักย์ไฟฟ้าสามารถเขียนให้อยู่ในรูปเชิงซ้อนได้

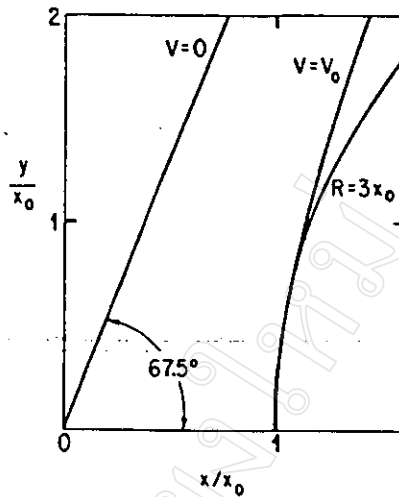
$$V + jW = f(x + jy) \quad (2.8)$$

เมื่อ j เป็นหน่วยจินตภาพมีค่าเท่ากับ $\sqrt{-1}$

$$f(x + jy) = \left(\frac{J}{\chi}\right)^{2/3} (x + jy)^{1/3} \quad (2.9)$$

โดยทั้งส่วนจริงและส่วนจินตภาพสอดคล้องกับสมการลาปลาซ ดังนั้นไม่ว่าจะแทน j ด้วย $-j$ จะไม่มีผลต่อค่า V เพราะฉะนั้นถ้าแทน y ด้วย $-y$ ก็น่าจะไม่มีผลอะไร จากสมการ (2.8) และ (2.9) จะเขียนได้ว่า

$$V(x, y) = \left(\frac{J}{\chi}\right)^{2/3} (x^2 + y^2)^{1/3} \cos\left(\frac{4}{3} \tan^{-1} \frac{y}{x}\right) \quad (2.10)$$

รูปที่ 2.5 แสดงเส้นศักย์ไฟฟ้าสมมูล(equipotential surfaces) ที่สอดคล้องกับ space charge limited ของลำอนุภาคจากช่องสลิต(Forrester, 1988)

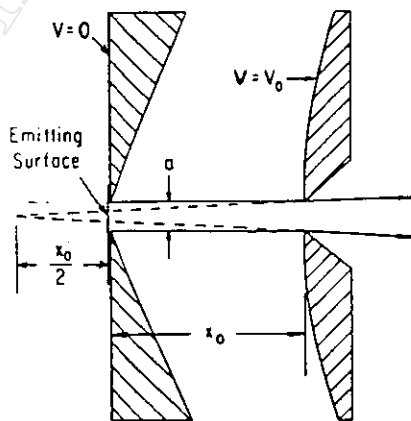
ที่ $V = 0$ ได้ว่า $\frac{4}{3} \tan^{-1} \frac{y}{x} = \frac{\pi}{2}$ เส้นศักย์ไฟฟ้าสมมูล(equipotential) ทำมุมกับแกน x เท่ากับ $\frac{3\pi}{8}$ หรือ 67.5 องศา ดังแสดงในรูปที่ 2.5

ถ้าให้
$$V_0 = V(x_0, 0) = \left(\frac{J}{\chi}\right)^{2/3} x_0^{4/3} \tag{2.11}$$

หารสมการ(2.10) ด้วยสมการ(2.11) จะได้ว่า

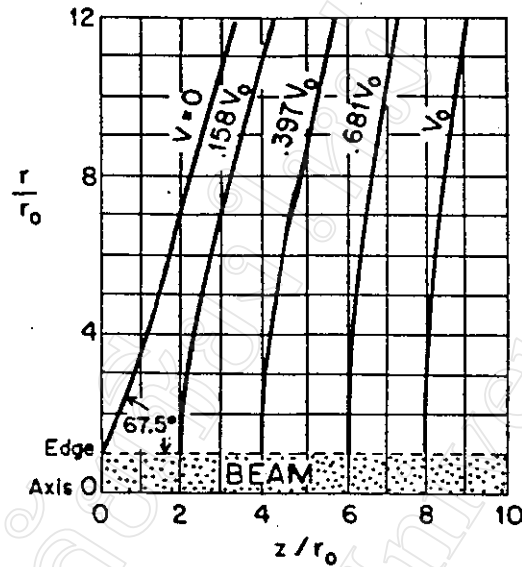
$$\frac{V}{V_0} = \left[\left(\frac{x}{x_0}\right)^2 + \left(\frac{y}{x_0}\right)^2 \right]^{2/3} \cos \left(\frac{4}{3} \tan^{-1} \frac{y/x_0}{x/x_0} \right) \tag{2.12}$$

ในรูปที่ 2.5 จะแสดงเส้นศักย์ไฟฟ้าสมมูลตามสมการ(2.12) ที่ระยะ $x=x_0$ เส้นศักย์ไฟฟ้าสมมูลจะสอดคล้องกับเส้นโค้งที่มีรัศมีเท่ากับ $3x_0$ ดังนั้นรูปร่างของอิเล็กโทรด์ที่เหมาะสมสำหรับกรณีนี้จะเป็นไปตามรูปที่ 2.6

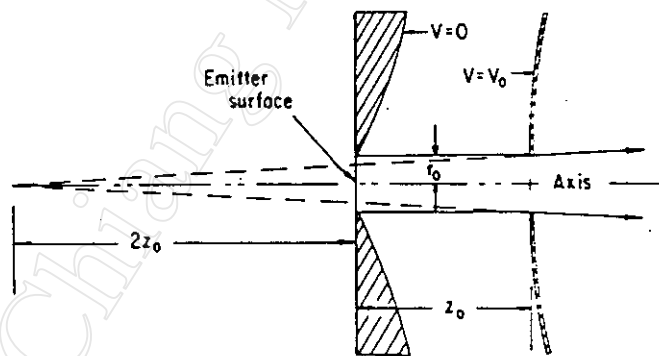

รูปที่ 2.6 รูปร่างของอิเล็กโทรด์ที่สอดคล้องกับศักย์ไฟฟ้าสมมูลในรูปที่ 2.5 (Forrester, 1988)

ในกรณีที่ทางออกเป็นรูวงกลมหรือลำอนุภาคที่ออกมาเป็นทรงกระบอกเงื่อนไขขอบเขตจะเปลี่ยนจาก $\frac{dV}{dx} = 0$ เป็น $\frac{dV}{dr} = 0$ การกระจายของเส้นศักย์ไฟฟ้าสมมูลและรูปร่างอิเล็กโทรมแสดงดังรูปที่ 2.7 และ 2.8 ตามลำดับ

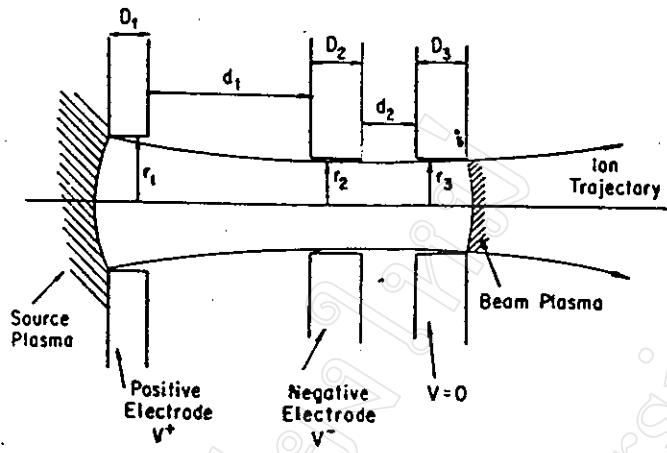

รูปที่ 2.7 แสดงเส้นศักย์ไฟฟ้าสมมูลตามเงื่อนไข space charge limited กรณีลำอนุภาควงกลม (Forrester, 1988)

รูปที่ 2.8 แสดงรูปร่างของอิเล็กโทรมที่สอดคล้องกับศักย์ไฟฟ้าสมมูลในรูปที่ 2.7 (Forrester, 1988)

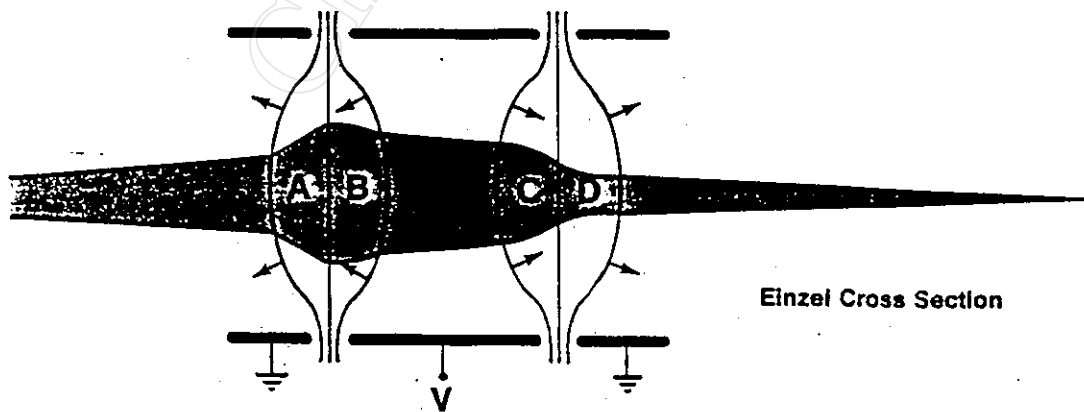
โดยปกติเพื่อให้ได้ความหนาแน่นกระแสไอออนสูงสุดและลำอนุภาคมีการกระเจิงต่ำ สัดส่วนของรัศมีรูทางออกหรือรูแอโนด (aperture), r_1 ต่อระยะห่างระหว่างอิเล็กโทรมของขั้วไฟฟ้าตั้ง, d , กำหนดให้มีค่าประมาณ $\frac{r_1}{d} > 0.5$ ตามรูปที่ 2.9 ซึ่งจะทำให้สัดส่วน $\frac{r_2}{r_1}$ ไม่มีผลต่อลำอนุภาคมากนัก แต่ปกติ $\frac{r_2}{r_1} > 0.75$ หรือมีค่าเท่ากันเพื่อหลีกเลี่ยงการชนของลำอนุภาคกับอิเล็กโทรม

รูปที่ 2.9 การศึกษาการจัดเรียงอิเล็กโทรด์สำหรับดึงลำอนุภาคไอออน(Coupland et al., 1973)

2.3 Einzel lens

ในทางปฏิบัติลำอนุภาคไอออนที่ถูกดึงออกมาจะไม่ขนานกันตลอด แต่มีลักษณะบานออกจึงจำเป็นต้องมีอุปกรณ์สำหรับโฟกัสลำอนุภาค ที่นิยมใช้คือเลนส์ไฟฟ้าโดยใช้อิเล็กโทรด์ 3 ตัว อิเล็กโทรด์ตัวที่ 1 และตัวที่ 3 จะมีศักย์ไฟฟ้าเดียวกันโดยต่อเข้ากับกราวด์ ส่วนอิเล็กโทรด์ตัวที่ 2 ต่อเข้ากับศักย์ไฟฟ้าบวก เรียกการจัดเรียงอิเล็กโทรด์แบบนี้ว่า Einzel lens การจัดเรียงอิเล็กโทรด์และการกระจายเส้นศักย์ไฟฟ้าสมมูล(equipotential)แสดงในรูปที่ 2.10 โดยลำอนุภาคจะถูกหน่วงในช่วงระหว่างอิเล็กโทรด์ตัวที่ 1 กับอิเล็กโทรด์ตัวที่ 2 จากนั้นก็จะถูกเร่งอีกครั้งด้วยความต่างศักย์ระหว่างอิเล็กโทรด์ตัวที่ 2 และอิเล็กโทรด์ตัวที่ 3 ผลการปรับโฟกัสของ Einzel lens เกิดจากแรงเนื่องจากศักย์ไฟฟ้าที่กระทำต่ออนุภาคที่มีความเร็วต่างกัน จะเห็นว่าในบริเวณ B,C การปรับโฟกัสของลำอนุภาคจะดีกว่าบริเวณ A,D เพราะในบริเวณ B,C อนุภาคเดินทางช้ากว่าบริเวณ A,D

รูปที่ 2.10 แสดงศักย์ไฟฟ้าสมมูลและการปรับโฟกัสของ Einzel lens

2.4 แม่เหล็กวิเคราะห์มวล

เนื่องจาก ไอออนที่ถูกดึงออกมาจากแหล่งกำเนิด ไอออนประกอบด้วย ไอออนมากกว่าหนึ่งชนิดขึ้นไป ถึงแม้จะเป็นไอออนที่ได้จากก๊าซเฉื่อยหรือก๊าซอะตอมเดี่ยวก็ตาม นอกจากนี้ ไอออนที่สถานะประจุต่างกันแล้วยังอาจจะมีไอออนที่เกิดจากวัสดุที่ใช้ทำเป็นส่วนประกอบของแหล่งกำเนิดไอออน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ไอออนของพวกก๊าซอะตอมคู่หรือโลหะที่เป็นสารประกอบ เมื่อต้องการแยกไอออนที่ต้องการออกมาสามารถทำได้โดยอาศัยหลักการพื้นฐานทางฟิสิกส์ ในเรื่องการเคลื่อนที่ของอนุภาคประจุในสนามแม่เหล็กคือเมื่ออนุภาคประจุเคลื่อนที่เข้าไปในสนามแม่เหล็กโดยทำมุม θ กับทิศของสนามแม่เหล็กจะมีแรงเนื่องจากสนามแม่เหล็กกระทำต่ออนุภาคประจุตามสมการ ($F = q \vec{v} \times \vec{B} = qvB \sin \theta$) เมื่ออนุภาคประจุเคลื่อนที่ทำมุม 90° องศากับทิศของสนามแม่เหล็กแรงที่กระทำต่อสนามแม่เหล็กจะทำให้อนุภาคประจุเคลื่อนที่เป็นวงกลมรัศมีเท่ากับ R

จากหลักการทางฟิสิกส์ดังกล่าวสามารถเขียนเป็นสมการได้ดังนี้

$$\vec{F}_c = \vec{F}_B \quad (2.13)$$

เมื่อ $\vec{F}_c$ คือ แรงผ่านศูนย์กลาง

$\vec{F}_B$ คือ แรงเนื่องจากสนามแม่เหล็ก

ดังนั้นจะได้ว่า
$$\frac{mv^2}{R} = qvB \quad (2.14)$$

$$\frac{1}{R} = \frac{qB}{mv} \quad (2.15)$$

แทน $v = \sqrt{\frac{2eV}{m}}$ ลงในสมการ(2.15) จะได้ว่า

$$\frac{1}{R} = \sqrt{\frac{q}{2}} \frac{B}{\sqrt{m}\sqrt{V}} \quad (2.16)$$

เมื่อ m คือมวลอะตอม(atomic mass)

B คือสนามแม่เหล็ก

คือศักย์ไฟฟ้าแรง(extraction voltage)

q คือค่าประจุมูลค่าเท่ากับ ne ; $n = 1, 2, 3, \dots$

เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์มวล ไอออนมีทั้งแบบที่ใช้สนามไฟฟ้าและแบบที่ใช้สนามแม่เหล็ก แบบที่ใช้สนามแม่เหล็กเรียกว่า แม่เหล็กวิเคราะห์มวลไอออน(analyzing magnet) ซึ่งถือว่าเป็นส่วนประกอบที่สำคัญมากในการส่งผ่านไอออนที่บริสุทธิ์ไปยังเป้า

โดยสมมติว่ากึ่งกลางของลำอนุภาคไอออนเข้าและออกแม่เหล็กมีทิศตั้งฉากกับด้านข้างแม่เหล็กตามรูปที่ 2.11 โดย ρ คือรัศมีวงโคจรของไอออน, ϕ คือมุมของแม่เหล็ก และ l คือระยะที่ไอออนเคลื่อนที่ในสนามแม่เหล็ก การคำนวณหาค่าสนามแม่เหล็กบริเวณช่องว่างขั้วสนามแม่เหล็กสามารถหาได้จากกฎของแอมป์แปร์(Ampere's law) ดังนี้

$$\oint H \cdot dl = NI \quad (2.17)$$

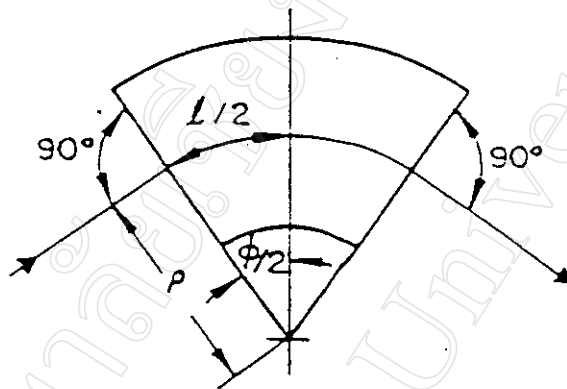
และจากความสัมพันธ์ $B = \mu H$ จะได้ว่า

$$NI = \oint \frac{B}{\mu} \cdot dl \quad (2.18)$$

$$NI = \frac{B_0 G_0}{\mu_0} + \frac{B_{Fe} L_{Fe}}{\mu_{Fe}} \quad (2.19)$$

หรือ

$$NI = \frac{B_0 G_0}{\mu_0} + \frac{B_{Fe}}{\mu_0} L_{Fe} \left(\frac{\mu_0}{\mu_{Fe}} \right) \quad (2.20)$$

รูปที่ 2.11 โคอะแกรมแสดงการทำงานของแม่เหล็กวิเคราะห์มวล (Wilson and Brewer, 1973)

ถ้าไม่พิจารณาสนามขอบ (fringing field) ด้วยเหตุที่ค่า permeability ของเหล็กมีค่าสูงมาก ๆ ดังนั้นเทอมที่สองของสมการ (2.20) จะต่ำกว่าเทอมที่หนึ่งมาก ทำให้เวลานำไปใช้งานสามารถตัดเทอมที่สองทิ้งได้แต่จะต้องบวกด้วย 5-10 เปอร์เซ็นต์ของเทอมแรกเพื่อชดเชย (Pairsuwan et al, 1993) ดังนั้นสมการ (2.20) สามารถเขียนได้ใหม่ว่า

$$NI = 1.05 \left(\frac{B_0 G_0}{\mu_0} \right) \quad (2.21)$$

เมื่อ	B_0 คือความหนาแน่นฟลักซ์แม่เหล็กที่บริเวณช่องว่าง	Weber/m ²
	B_{Fe} คือความหนาแน่นฟลักซ์แม่เหล็กในเนื้อเหล็ก	Weber/m ²
	G_0 คือระยะช่องว่างระหว่างขั้วแม่เหล็ก (pole gap)	เมตร
	N คือจำนวนรอบของขดลวด	รอบ
	I คือกระแสที่ไหลในขดลวด	แอมป์แปร์
	μ_0 คือค่า Permeability ของสุญญากาศเท่ากับ $4\pi \times 10^{-7}$ Weber/A.m	
	μ_{Fe} คือค่า Permeability ของเหล็ก	
	L_{Fe} คือ path of integration ในส่วนที่เป็นเนื้อเหล็ก	

รายละเอียดของแม่เหล็กวิเคราะห์มวลและความสัมพันธ์ระหว่าง m , B และ I มีแสดงในภาคผนวก (ค)